



**הכנסת
מרכז מחקר ומידע**

מסמך רקע בנושא:

נשים במערכת החינוך ובחיים הפוליטיים בישראל

מוגש למחלקת קשרי חוץ

הוכן ע"י: עוגן גולדמן עוזר מחקר ומידע
אישור בממ"מ: נועה לפלר - אלפנט

ל' ניסן, תשס"א
23 אפריל, 2001

תקציר

מסמך זה נכתב לקראת נסיעת משלחת חברי כנסת לכנס של האיגוד הבין – פרלמנטרי שיעסוק בתפקיד החינוך והשתתפות של נשים וגברים בפוליטיקה. מטרת המסמך: להציג את חשיבות החינוך והשפעתו על מידת ההשתתפות של נשים בפוליטיקה, להציג את מידת ההתקדמות בישראל ביישום הפרק העוסק בחינוך במסגרת מצע הפעולה לקידום נשים בפוליטיקה שנוסח בביגין בשנת 1995, ולהציג את תמונת המצב בישראל במידת ההשתתפות של נשים במערכת הפוליטית הרשמית.

מאפיין המין אינו אמור להשפיע על המעמד הפוליטי. בהתאם לכך הצפייה היא שהשתתפות נשים בפוליטיקה תהיה דומה לזו של גברים. אלא שהשיוך המגדרי הפך חסם לכניסה לפוליטיקה ולייצוגיות ובשל היות מאפיין המין קבוע יש בחסם זה משום הפרה של עיקרון הייצוגיות.

קיימים מספר הסברים תיאורטיים לעניין ייצוג הנשים בפוליטיקה: הסבר ביולוגי, הסבר מבני, והסבר סביבתי. ההסברים הסביבתיים (ההסבר המצבי והסבר החיברות הפוליטי) מעניקים לחינוך משקל משמעותי בהבנת תת הייצוג של הנשים בפוליטיקה. האחד טוען כי מיקום הנשים במבנה ההזדמנויות החינוכי – תעסוקתי מקשה עליהן להשתלב בפוליטיקה והשני טוען כי הנשים מפנימות בתהליך החיברות כי זהו תחום גברי ולכן לא יפנו לעסוק בו.

חשיבות החינוך נובעת מכך שהשכלה מהווה תנאי מסייע להצלחה פוליטית ואת תהליך החיברות ניתן לעצב באופן שיסיר חסמים נורמטיביים לקדום נשים בפוליטיקה.

בספטמבר 1995 התכנסה הוועידה העולמית הרביעית של האו"ם, שנושאה מעמד האישה. בוועידה נוסחה הצהרה למצע לפעולה במטרה לקדם את מעמד הנשים בעולם בתחום הפוליטיקה. במצע הוגדרו תחומי פעילות חשובים שמילויים יסייעה לקידום מעמד הנשים, בניהם בריאות, מניעת אלימות נגד נשים, חינוך, נשים בתקשורת ועוד. בסקירה להלן מוצגים עיקרי תוכנית הפעולה שהתקבלה בביגין בתחום החינוך. הסקירה נועדה לבדוק את מידת היישום בישראל של עקרונות הפעולה והמטרות שנוסחו בביגין.

- בתחום החינוך היסודי לא נסגר הפער בין נשים לגברים. אך בישראל כמעט לכל האוכלוסייה, גברים ונשים, יש נגישות לחינוך יסודי וכן מעל שמונים אחוזים מהם מסיימים בית ספר יסודי.
- בהשכלה הגבוהה בין שנת הלימודים תשנ"ו לתשנ"ט השתפר מצב הנשים ובשנת תשנ"ט הנשים הפכו לרוב בכל דרגות התואר. אך בחלוקה למקצועות נראה כי גם בשנים שלאחר תוכנית ביגין נשמר הרוב המכריע של הגברים ברוב המקצועות בהם הייתה דומיננטיות של גברים מלכתחילה (למעט חקלאות). בכל האוניברסיטאות בישראל קיימות תוכניות לימודי מגדר אם כתוכנית לתואר כחטיבה או כהיצע קורסים בלבד.
- בתחום ההוראה במערכת החינוך שבאחריות משרד החינוך נשמר הרוב הנשי הגדול גם בשנים שלאחר מצע ביגין. בסגל האקדמי באוניברסיטאות הנשים הן מיעוט בכל הדרגות ובכל במקצועות. על אף שכמעט בכל דרגה ומקצוע חל צימצום מסויים בפער בין נשים לגברים במחצית השניה של שנות ה-90, המרחק לשוויון גדול עדיין.

- מאז שהוקמה בשנת 1994 היחידה לקידום נשים בספורט, חלה התקדמות מסוימת בתחום החינוך הגופני לנשים. עלה מספר הקבוצות של תלמידות, במסגרת התאחדות ספורט בתי הספר, במהלך השנים שלאחר מצע ביגין וכיום הוא אף גדול משל מספר קבוצות התלמידים. הוגדר שוויון בתקצוב ספורט נשים על ידי ועדת בן – דרור. הוקמה נבחרת לאומית לכדורגל נשים וליגת כדורסל נשים, הוקמה עמותה לנשים בספורט ועוד. אולם בין השנים 94 – 98 חלה עליה מועטה בלבד באחוז הנשים בהנהלות התאגדויות הספורט ונשים ספורטאיות.
- בתחום פיתוח תוכניות לימודים ישנה הקפדה על פיתוח ספרי לימוד נטולי סטריאוטיפים מיניים. כמו כן בימים אלו נמצא בפיתוח מדריך לעובדי הוראה בנושא שוויון בין המינים במקביל להשתלמויות בנושא ועידוד המכללות למורים ליחד זמן לנושא במסגרת תוכנית הלימודים. במסגרת בתי הספר יוקמו קבוצות למנהיגות נשים.
- מקום המדינה עד היום, אחוז הנשים בכנסת היה נמוך באופן משמעותי מאחוז הגברים. מספר הנשים בכנסת הנוכחית הוא הגבוה ביותר שהיה. באופן מסורתי עד הכנסת ה – 15 רוב הנשים בכנסת השתייכו למפלגות השמאל.
- בין מערכות הבחירות לרשויות המקומיות בשנת 1993 לשנת 1998 עלה מספר הנשים הנבחרות, אך בגלל עליית מספר הנבחרים הכללי ירד למעשה אחוז הנשים הנבחרות. בהתאם, אחוז המועצות המקומיות בהן כיהנו נשים ירד למרות עלייה במספר הרשויות בהן מכהנות נשים. השינוי הבולט ביותר בין שנות ה – 80 לבחירות '98 הוא העלייה החדה במספר הנשים שנבחרו מתוך רשימות עצמאיות.
- ככלל בישראל מספר הנשים בממשלה נמוך מאד ולעיתים קמו ממשלות ללא אישה אחת המכהנת בהן. בממשלה הנוכחית מכהנות שלוש שרות ושתי סגניות. המספר הרב ביותר של נשים בממשלה מאז קום המדינה.

1. הקדמה - השתתפות נשים בפוליטיקה¹

הדמוקרטיה מגלמת בחובה את העיקרון בו העדפות האזרחים אמורות לבוא לידי ביטוי בתהליכים הפוליטיים. על פי עיקרון זה על כלל האזרחים חלה זכות לבחור ובכלל זה השתתפות נשים בתהליך הבחירות. לעומת השוויון בבחירה ההיבחרות בהקשר של ייצוגיות נשים אינה דבר העולה באופן ברור מעקרונות הייצוגיות הדמוקרטית.

הייצוגיות כעיקרון דמוקרטי דורשת כי למשקלה היחסי של אוכלוסייה, מתוך כלל האזרחים, יהיה ביטוי בפרלמנט. אולם עיקרון זה אינו מחייב כי הגוף המייצג יהיה זהה בהרכבו היחסי לגוף הבוחר. לכן אין בעיקרון הייצוגיות משום הכרח להיקף ייצוג נשים בפרלמנט ובמשלה באופן זהה לזה שבאוכלוסייה.

בשונה מקבוצות הבוחרים שהוזכרו לעיל, הנשים הן קבוצה בעלת סטאטוס שיוכי מובהק. הן אינן יכולות לשנות את שיוכן המגדרי ולרכוש תכונות מגדריות כשל הנציגים הגברים.

עקרונית המין אינו אמור להשפיע על המעמד הפוליטי והתכונה המבחינה בניהן לגברים אינה צריכה להיות רלוונטית. בהתאם לכך הצפייה היא שהשתתפות נשים בפוליטיקה תהיה דומה לזו של גברים. אלא שמגדר הפך חסם לכניסה לפוליטיקה ולייצוגיות ובגלל שמאפיין המין קבוע יש בחסם זה משום הפרה של עיקרון הייצוגיות.

השתתפות נשים בפוליטיקה אינה באה לידי ביטוי רק בייצוג במוסדות רשמיים, אלא גם בארגונים וולונטריים. למרות שבתנועות השלום בישראל יש לנשים ייצוג רב, הרבה מעבר לייצוגן במסגרות רשמיות, מסמך זה עוסק בייצוג נשים בארגונים פוליטיים רשמיים בישראל: הכנסת, הממשלה, והרשויות המקומיות. לכנסת ולממשלה חשיבות דומיננטית במערכת דמוקרטית, מה גם שזו המערכת המרכיבה את המדינה, שהנשים כאזרחיות מחויבות לחוקיה. בהתאם לכך יש חשיבות סמלית ומעשית לייצוגן ושיתופן של הנשים בניהול ענייני המדינה.

2. תת – ייצוג נשים בפוליטיקה : הסברים תיאורטיים²

2.2 הסברים מבניים³

על פי הסברים אלו הגברים יצרו את המערכות הפוליטיות וקבעו את כללי המשחק בהן באופן החוסם את נגישות הנשים לפוליטיקה באופן שוויוני. איתור המחסומים העומדים בפני נשים המבקשות להיכנס למערכת הפוליטית הם נשוא ההסברים המבניים.

חסמים אלו נחלקים לשני סוגים עיקריים: חסמים משפטיים וחסמים לא פורמליים. בעבר החסמים הפורמליים לנשים, גם בדמוקרטיה המערבית, היו רבים יחסית כיום תופסים את

¹ גדעון דורון, דניאלה שנקר-שרק. מחכו"ת לייצוג נשים בפוליטיקה, הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל אביב, 1998, עמ' 18-15, 54.

אריאלה, פרידמן. "על פמיניזם נשיות וכוח של נשים בישראל"; בתוך: מין מגדר ופוליטיקה, עורך: גיורא רוזן, הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל – אביב, 1999, עמ' 43.

² גדעון דורון, דניאלה שנקר-שרק. מחכו"ת לייצוג נשים בפוליטיקה, הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל אביב, 1998, עמ' 81-113.

חנה, הרצוג. "נשים בפוליטיקה ופוליטיקה של נשים"; בתוך: מין מגדר ופוליטיקה, עורך: גיורא רוזן, הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל – אביב, 1999, עמ' 316-331.

³ בעבר היו מקובלים גם הסברים פסיכולוגיים, לפיהם הצורך בשלטון הוא תוצאה של הבדלים ביולוגיים בין המינים ברמת האגרסיביות והאסרטיביות, המיוחסת להורמון הגברי טסטוסטרון.

מקומם החסמים הלא פורמליים: מבנה המערכת המפלגתית, התרבות המפלגתית הפוליטית, שיטת הבחירות ועוד.

2.3 הסברים חברתיים

ההסברים החברתיים לתת הייצוג של הנשים בפוליטיקה מתבססים על הטיעון כי המצב הנוכחי הוא תוצר של אינטראקציות חברתיות. והבדלים בין המינים הם תוצאה של הבניה חברתית ולא נובעת מהבדלים ביולוגיים בין המינים.

בשונה מההסברים הביולוגיים בהם המין הוא המשתנה המסביר, בהסברים החברתיים הסביבה היא המשתנה המסביר את ההבדלים בין המינים.

במסגרת הסברים אלו ישנן שתי גישות: 1. הסברים מצביים.

2. חיברות פוליטית.

ההסברים המצביים טוענים כי זיהו מספר גורמים סביבתיים המשפיעים ביותר על מידת ייצוגן של הנשים בפוליטיקה: א. מצב משפחתי של האישה.

ב. יציאה של האישה לעבודה מחוץ לבית.

ג. מיקום במבנה ההזדמנויות החינוכי- תעסוקתי.

הסברי החיברות הפוליטית טוענים כי תת הייצוג הנשי בפוליטיקה נובע מתהליך החיברות הפוליטי. הסוציולוגים משתמשים במונח חיברות כדי לבטא את התהליך באמצעותו נלמדים ונטמעים בין היתר התפקידים החברתיים ובכלל זה תפקידי המין. לפיכך, למידת התפקיד המגדרי גם באמצעות החיברות הפוליטי מהווה חלק חשוב בהתפתחות האישית בעתיד.

הגישה כי ישנה חשיבות לחינוך ולהשכלה באיזון ייצוג נשים בפוליטיקה מקורה בשתי גישות תיאורטיות אלו.

3. חשיבות החינוך והשפעתו על ייצוג נשים בפוליטיקה

3.1 חשיבות ההשכלה⁴

מיקום הנשים במבנה ההזדמנויות החינוכי – תעסוקתי משפיע על מידת ייצוג הנשים בפוליטיקה. טענה זו מתבססת על ההנחה כי הבחירה במועמדים פוליטיים נובעת מכשירותם להיבחר, כשירות זו נקבעת על ידי המוסדות הפוליטיים עצמם.

מוסדות אלו קובעים על פי מאפיינים מסוימים מיהו מועמד כשיר. מאפיינים אלו כוללים בדרך כלל השכלה, מקצוע, ובישראל ובמקרים רבים גם ניסיון צבאי. בהתאם לכך מיקומן הנמוך של נשים במבנה ההזדמנויות החינוכי – תעסוקתי (בישראל גם החוסר במשאב הניסיון הצבאי) מגביל את יכולתן להתברג באליטה הפוליטית.

ההשכלה היא משאב חשוב בחיים בכלל וגם בפוליטיקה. לעיתים רמת ההשכלה ותחום הלימוד משמשים כרטיס כניסה לאליטה הפוליטית. באופן מסורתי הייתה נגישותן של נשים להשכלה, בעיקר ההשכלה הגבוהה, נמוכה יותר מאשר אצל גברים. אולם בחברות מערביות נמצא כי נשים שעסקו בפוליטיקה הן משכילות יותר מאשר הגברים ששרתו באותו התפקיד. ייתכן שמשאב ההשכלה חשוב יותר לנשים מאשר לגברים משום שהוא מפצה על חוסר האיזון במשאבים אחרים כגון הניסיון הצבאי.

⁴ גדעון דורון, דניאלה שנקר-שרק. מחכור'ת לייצוג נשים בפוליטיקה, הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל אביב, 1998, עמ' 97-87.

השוני בהשכלת פוליטיקאים ופוליטיקאיות בא לידי ביטוי בתחום ההשכלה שרכשו. נשים לרוב לומדות תחומים אשר איכותם כמשאב המשמש בחיים הפוליטיים נמוך יחסית כגון מדעי הרוח והחברה או חינוך והוראה. מסתבר שבישראל לימודי משפטים הם השכיחים ביותר בין חברי הכנסת (בכנסת ה-14 היו 44 משפטנים).

יש לציין כי רמת ההשכלה אינה מהווה גורם מרכזי בקביעת כשירותו הפוליטית של מועמד. השכלה גבוהה אינה משמשת תנאי הכרחי או מספיק להצלחה הפוליטית, אלא תנאי מסייע בלבד.

3.2 חשיבות החיברות⁵

על פי תיאוריית הלמידה החברתית אישיות האדם ותפקודו המגדרי נרכשים תוך אינטראקציה מתמדת של הפרט עם סביבתו החברתית. בתהליך זה מופנמים ערכים הנחשבים בחברה כנכונים או לא נכונים. גברים ונשים כאחד לומדים כיצד עליהם להתנהג בחברה בה הם חיים. כחלק מתהליך זה הם מפנימים את ההתנהגות הפוליטית הרצויה בחברתם.

תהליך החיברות ניזון מהתרבות בה הוא מתקיים. התרבות מספקת את המרשם להתנהגות חברתית רצויה. בדרך כלל בנות רוכשות ניסיון שונה מאשר בנים. בתקופת הינקות ממלאות הציפיות השונות מילדים וילדות תפקיד מכריע בהתפתחות הילד. המסרים המופנמים כלפי שני המינים מחזקים את תפיסת העולם הסטריאוטיפית המחלקת את העולם לתחום הפרטי והציבורי בו מקום האישה בתחום הפרטי ולא בעולם הפוליטי ומקום הגבר בתחום הציבורי ובכללו התחום הפוליטי. מסרים אלו מתורגמים לשפת מעשה וכתוצאה מכך הילדות והנשים הבוגרות מגלות פחות עניין בפוליטיקה. זהו המפתח לתת הייצוג הנשי בפוליטיקה.

אם אכן תהליך החיברות משפיע על התנהגות עתידית כבר בשלב הילדות, ניתן לכוונו כך שהשפעתו המאוחרת תניע נשים לבחור בקריירה פוליטית וכן החסמים הנורמטיביים לקדום נשים בפוליטיקה יחלשו.

3.3 מגדר במערכת החינוך והבניית העולם הפוליטי⁶

בתהליך החיברות ממלאים מוסדות ואנשים שונים תפקיד חשוב. בין סוכני החיברות המשפחה, החברים, תקשורת ההמונים ועוד. סוכן החיברות החשוב ביותר לאחר בית ההורים היא מערכת החינוך. שנים רבות נמצאים הילדים במערכות חינוכיות ועוצמתן של מערכות אלו בעיצוב עתיד הילדים והילדות ברורה.

מערכת החינוך היא אחד הגשרים בין המשפחה לעולם החיצוני אליו גדלים הילדים. מדיניות החינוך מהווה התערבות בחיי המשפחה וחינוך הילדים והיא משקפת את האינטרס הציבורי להכשרת הילדים כאזרחי המחר. במערכת החינוך קיימות זירות פעילות המעבירות מסרים המבחינים בין המינים. חלק מזירות אלו גלויות וחלקן סמויות כגון:

1. ספרי הלימוד ותוכנית הלימודים מעבירים מסרים שונים לגבי מקומם של כל אחד מהמינים בחברה. דמות הנשים והגברים מופיעה בצורה סטריאוטיפית (למשל עיסוקי הנשים והגברים). כמו כן בספרי ההיסטוריה חלקן של הנשים מוצנע יותר.

⁵ שם, עמ' 97-103.

⁶ אראלה, למדן. "גינדר במערכת החינוך והבניית עולם העבודה"; בתוך: **נשים - הכוח העולה**, עורכת. ח"כ ענת מאור, ספריית פועלים: קיבוץ דליה, 1997, עמ' 177-189. אסתר, קליין. "תהליכים של הבניית מגדר בבית הספר"; בתוך: **מיניות ומגדר בחינוך**, בעריכת: שמחה שלונסקי, בית הספר לחינוך והוצאת רמות אוני' תל-אביב, 2000, עמ' 113-134.

2. לימודי מתמטיקה מהווים מסננת מרכזית לקראת לימודים מדעיים וטכנולוגיים. בישראל רק חצי מהבנות בהשוואה לבנים ניגשות לבגרות חמש יחידות במתמטיקה. כך הלימודים המשמשים קרש קפיצה למקצועות מתגמלים בשוק העבודה, כמו גם בכניסה לאקדמיה במקצועות אלו נחסמים בפני חלק לא מבוטל מסך הנשים.

3. תוכנית הלימודים בגיל הרך מאמנת יותר את הבנים בתחומים שחסרים להם. התמקדות בקריאה, בהבנת הנקרא, וביצירת משחק דרמטי מפתחים תחומים החסרים יותר אצל הבנים בעוד הבנות זקוקות יותר לפעילויות מוטוריות גדולות.

הבניית המגדר בבית הספר מתרחשת יום יום בזירות רבות של הפעילות במסגרת מערכת החינוך הזירות שהוזכרו לעיל הן רק חלק מן המכלול המכיל גם את: המבנה הארגוני, דרכי ההוראה והסביבה הלימודית, השימוש בשפה מסוימת, ציונים והערכות, שיבוץ במסלולי לימוד, וכן אינטראקציות בין המורים לתלמידים והתלמידים בינם לבין עצמם ועוד.

הצפייה מבית הספר היא שיקנה לתלמידים כלים להשתלב כבוגר בעולם. לכן, בית הספר הוא סוכן מרכזי בפיתוח ובתכנון קריירה. כיוון שבבית הספר מובנים ההבדלים בין המינים גם בתחום פיתוח הקריירה, מחוברתים התלמידים באופן דיפרנציאלי על פי מינם למקצועות גבריים ונשיים. מסתבר כי גברים לומדים להתכוון למקצועות שמשרתים דימוי עצמי רציונלי, תחרותי, וכוחני. החברה מצידה נוטה לתגמל נטיות קונפורמיות ולא כאלו המתנגדות לסטריאוטיפים לכן גם בחירת המקצוע ברוב המקרים תהיה בהתאם לסטריאוטיפ שלו.

הפוליטיקה נחשבת לעיסוק כוחני ותחרותי (או לא נשי) לכן מוכוונות התלמידות לעיסוק זה היא נמוכה מלכתחילה. ייתכן וזו אחת ההשפעות של בית הספר על תת הייצוג של נשים בפוליטיקה.

4. קידום נשים במערכת החינוך בישראל

4.1 הצהרות בין – לאומיות לקידום נשים בפוליטיקה

במרץ 1994 אימץ האיגוד הבין - פרלמנטרי תוכנית לתיקון חוסר האיזון הקיים בהשתתפות נשים וגברים בחיים הפוליטיים. בספטמבר 1995 התכנסה הוועידה העולמית הרביעית של האו"ם, בנושא מעמד האישה. בוועידה נוסחה הצהרה למצע לפעולה במטרה לקדם את מעמד הנשים בעולם. במצע הוגדרו תחומי פעילות חשובים שמילויים יסייע לקידום מעמד הנשים, בניהם בריאות, מניעת אלימות נגד נשים, חינוך, נשים בתקשורת ועוד.

כניוס בביגין 7 בספטמבר 1995, אותו ארגן האיגוד הבין – פרלמנטרי אימצו כ 500 נציגים מ – 102 מדינות הצהרה האמורה לוודא כי המצע לפעולה שהתקבל בביגין לא יישאר על הכתב בלבד. כמו כן האיגוד הבין – פרלמנטרי מבצע מעקב אחר מילוי מצע הפעולה שהתקבל בביגין. במחקר אחרון שבצע האיגוד הבין – פרלמנטרי השתתפו בדו"ח המעקב 60 מדינות בניהן ישראל ששלחה נתונים על קידום מעמד האישה בישראל, חמש שנים לאחר ביגין.

בסקירה להלן מוצגים עיקרי תוכנית הפעולה שהתקבלה בביגין בתחום החינוך. בכל היבט הקשור בתחום החינוך מוצגים הנתונים הרלוונטיים המצביעים על התפתחויות במעמד נשים במערכת החינוך בישראל מזמן ניסוח מסמך ביגין ועד סוף שנות ה-90. הסקירה נועדה לבדוק את מידת היישום בישראל של עקרונות הפעולה והמטרות שנוסחו בביגין.

4.2 נגישות לחינוך

מצע לפעולה ביג'ין

- עד שנת 2000 יש לאפשר גישה לחינוך לכל חלקי האוכלוסייה.
- סגירת הפער בין מספר התלמידות למספר התלמידים המסיימים בית ספר יסודי.
- לפחות 80% מהתלמידים מסיימי בית ספר יסודי.

במדינת ישראל ישנו חוק חינוך חובה חינוך החל על כל האוכלוסייה נשים וגברים כאחד ומחייב לימודים עד גיל 16 לפחות. בשנת 1999 נחקק חוק המוריד את גיל חינוך החובה ל 3-4 במקום חמש. אי לכך כמעט כל האוכלוסייה זוכה להכנס למערכת החינוך ולרכוש לכל הפחות השכלה יסודית. כמו כן החוק הישראלי מתיר נישואין רק מגיל 17 ומעלה ובכך מונע מצב בו נשים נישאות בגיל צעיר דבר העלול למנוע מהם השכלה.

נגישות להשכלה באחוזים מסך האוכלוסייה לפי מין⁷

1999		1995		נגישות להשכלה
גברים	נשים	גברים	נשים	
98.2%	95.4%	97.9%	94.2%	כניסה למערכת החינוך
86%	82.6%	83.4%	78.9%	השכלה יסודית ומעלה (9 שנות לימוד לפחות)

מן הטבלה ניתן לראות כי בישראל כמעט כל האוכלוסייה הן אצל הגברים והן אצל הנשים זוכה לנגישות למערכת החינוך. למרות העליה באחוז האנשים מכלל האוכלוסייה, שנכנסו למערכת החינוך, בין השנים 1995 ל 1999 הפער הקטן בין גברים לנשים בכניסה למערכת נותר כמעט בעינו.

אחוז מסיימי בית ספר יסודי לפחות, גבוה ועומד מעל 80 האחוזים, אותו הציבה תוכנית ביג'ין כיעד. ניכרת עליה באחוז המסיימים הן אצל הגברים והן אצל הנשים, אולם אחוז הנשים שסיימו לפחות בית ספר יסודי חצה קו זה רק בשנים האחרונות. לעומת זאת המטרה אותה הציבה תוכנית ביג'ין (סגירת הפער בין המינים בסיום בית ספר יסודי) לא הושגה עדיין. הפער בין תלמידים ותלמידות מסיימי בית הספר היסודי הצטמצם אך לא נסגר.

4.3 נשים בהשכלה הגבוהה

מצע לפעולה ביג'ין

- שוויון בין המינים בכלל ההשכלה הגבוהה.

⁷ עיבוד מתוך נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתונים סטטיסטיים 1996 ו 2000 טבלאות מס' 22.1 ו 22.3.

- דגש על קידום נשים במקצועות בהם ישנה דומיננטיות מסורתית של גברים: מדעים, הנדסה, מתמטיקה, מחקר בחקלאות ועוד.
- פיתוח תוכניות לימודי מגדר.

תלמידי האוניברסיטאות באחוזים לפי סוג תואר ומין⁸

תשנ"ט		תשנ"ו		סוג תואר אוניברסיטאי
גברים	נשים	גברים	נשים	
43.4%	56.6%	43.5%	56.5%	ראשון
42.3%	57.7%	43.6%	56.4%	שני
49.7%	50.3%	52.2%	47.8%	שלישי

מן הטבלה נראה כי בכלל ההשכלה הגבוהה בישראל לא קיימת בעיה של אי שוויון נשים כסטודנטיות באוניברסיטאות. בכל רמות הלימוד הן מהוות אחוז משמעותי מכלל הסטודנטים. זאת ועוד, עד שנת הלימודים תשנ"ט הפכו הסטודנטיות לרוב בכל סוגי התארים.

מקבלי תארים מן האוניברסיטאות באחוזים לפי תחום לימוד ומין

⁸ עיבוד מתוך נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שנתון סטטיסטי 2000 טבלה מס' 22.34.

תשנ"ח ⁹		תשנ"ג ¹⁰		תחום לימוד
גברים	נשים	גברים	נשים	
55.9%	44.1%	47.7%	52.7%	מדעי הטבע ומתמטיקה
51.5%	48.5%	52.6%	47.4%	תואר ראשון
59.8%	40.2%	59.3%	40.7%	תואר שני
				תואר שלישי
חקלאות				
48.4%	51.6%	50.9%	49.1%	תואר ראשון
44.8% *	*55.2%	61.4%*	*38.6%	תואר שני
-----	-----		-----	תואר שלישי
הנדסה				
81.2%	18.8%	83.6%	16.4%	תואר ראשון
77.2%	22.8%	82.4%	17.6%	תואר שני
80.6%*	*19.4%	82.8%*	* 17.2%	תואר שלישי

על פי הטבלה בחלוקה למקצועות מתגלים פערים משמעותיים בין גברים לנשים. בשנים שלאחר תוכנית ביג'ין קידום נשים במקצועות בהם הייתה דומיננטיות של גברים מראה על מגמה מעורבת. ברוב המקצועות בהן הייתה דומיננטיות מסורתית של גברים היא נשמרה גם לאורך השנים שלאחר תוכנית ביג'ין, בעוד בתחום החקלאות, עד שנת תשנ"ח חל מהפך ובתוארים ראשון ושני הפכו הנשים לרוב. בתחום ההנדסה, למרות שאחוז הסטודנטיות עלה במקצת, נשמרה דומיננטיות הגברים גם בתשנ"ח, ובתחום מדעי הטבע והמתמטיקה אף חלה ירידה במספר הסטודנטיות.

בכל חמשת האוניברסיטאות הגדולות בישראל ישנם לימודי מגדר אולם היקף הלימודים ודרגת התואר משתנות: 1. בר – אילן – תוכנית לימודי מגדר לתואר שני.

2. האוניברסיטה העברית – מרכז לייפר החטיבה להבדלים בין המינים – היצע קורסים.

3. אוניברסיטת תל – אביב – תוכנית לימודים לתואר ראשון.

4. אוניברסיטת בן גוריון – חטיבת לימודים לתואר ראשון.

5. אוניברסיטת חיפה – חטיבת לימודים.

4.4 נשים בתחומי ההוראה והמנהלה

מצע לפעולה ביג'ין

- להבטיח שוויון בין גברים ונשים מורים ופרופסורים.
- מתן דגש על מקצועות בהם יש דומיננטיות מסורתית של גברים (כגון מקצועות טכנולוגיים ומדעיים).
- השתתפות מלאה של נשים באדמיניסטרציה חינוכית וקבלת החלטות.

מורים בחינוך היסודי והעל יסודי לפי מין¹¹

⁹ נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שנתון 2000 טבלה מס' 22.39.

¹⁰ נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שנתון 1995 טבלה מס' 22.46.

¹¹ עיבוד מתוך השנתונים הסטטיסטיים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה 1998 טבלה מס' 22.26 ו 2000 טבלה מס' 22.28.

תשנ"ח		תשנ"ג		סוג בית הספר
גברים	נשים	גברים	נשים	
26.6%	83.4%	26.4%	83.6%	יסודי
32.2%	67.8%	37.8%	62.2%	על יסודי
23.85%	76.15%	26.3%	73.7%	סה"כ

תחום ההוראה בישראל הוא מקצוע נשי מובהק. במהלך השנים לאחר תוכנית ביג'ין, נשמר הפער הגדול בין גברים לנשים, במערכת החינוך, שבאחריות משרד החינוך.

אחוז נשים בסגל אקדמי הבכיר (תקציב רגיל) לפי תחומי לימוד¹²

תשנ"ח	תשנ"ב	תחום לימודים
21.9	17.8	מדעי החברה
*10	*8	חקלאות
9.4	7.6	הנדסה
6*	*5	מתמטיקה ומדעי המחשב
5	6	המדעים הפיסיקליים
17*	15*	המדעים הביולוגיים

* הערכה על פי התרשים.

מן הטבלה נראה כי בכל המקצועות האקדמיים ישנו מיעוט של נשים בסגל הבכיר. אחוז הנשים אך הנשים הן מיעוט קטן בקרב הסגל גם במקצועות אלו. בשנים שלאחר תוכנית ביג'ין, עד שנת הלימודים תשנ"ח, בכל המקצועות (למעט מדעים פיסיקליים) חלה התקדמות מסוימת לקראת שוויון בין המינים כולל מקצועות בהם קיימת דומיננטיות מסורתית של גברים (המקצועות הטכנולוגיים והמדעיים), אך ההתקדמות מצומצמת למדי (לרוב בין אחוז לשניים).

אחוז נשים בסגל האקדמי באוניברסיטאות לפי דרגה (תקציב רגיל)¹³

תשנ"ט	תשנ"ה	דרגה
8.9%	7.8%	פרופ' מן המניין
19.9%	16%	פרופ' חבר
32.2%	30.8%	מרצה בכיר
39.5%	34.7%	מרצה
22.4%	20.4%	סה"כ

* נתונים לא סופיים

¹² שם, תרשים מס' 3 עמ' 36.

¹³ שלמה, הרשקוביץ. "נשים בסגל הבכיר באוניברסיטאות"; **אקדמיה**, יוני 2000, לוח מס' 1 עמ' 36.

בהשוואה עם טבלת מקבלי התארים בכלל ההשכלה הגבוהה ישנו פער משמעותי ביחס בין אחוז הנשים המקבלות תארים מתקדמים לאחוז שלהן בקרב הסגל הבכיר (היחס לעיתים הוא פי שלוש יותר מקבלות תואר).

בעוד בשנים שלאחר תוכנית ביג'ין חל מהפך באחוז מקבלי התואר השלישי, ובשנת הלימודים תשנ"ט היה רוב של נשים בין מקבלי התואר, לא תורגם שינוי זה בפועל למשרות בסגל האקדמי הבכיר.

ייתכן ולימודים בחו"ל מהווים מחסום בפני נשים להתברג בסגל הבכיר. נשים שסיימו את התואר השני והשלישי מתקשות לצאת ללימודים בחו"ל (בגלל הקמת משפחה וגידול הילדים), דבר שעלול להגביל את הקידום שלהן.¹⁴

ניתן לראות כי אחוז הנשים בסגל האקדמי הבכיר גדל במעט בכל הדרגות, בשנים שלאחר פרסום תוכנית ביג'ין. אחוז הנשים בסגל גבוה יותר ככל שהדירוג נמוך יותר.

ייתכן ונתוני הטבלה מספקים הסבר נוסף לפער בין אחוז הנשים מסיימות תואר שלישי לאחוז שלהן בסגל הבכיר. בדרך כלל עובר זמן רב עד שאיש אקדמיה מתקבל לסגל הבכיר בדרגות גבוהות, ייתכן וזו הסיבה שרואים מדרג ברור באחוז הנשים גם לפי הדירוג הפנימי בסגל הבכיר. לפיכך, מוקדם עדיין לבדוק האם מתורגמת עליית אחוז הנשים בעלות תואר שלישי, לעלייה באחוז שלהן בסגל הבכיר ויש לבדוק את נתוני הסגל הבכיר בעוד מספר שנים.

ניתן לראות מהטבלה כי הפערים המשמעותיים ביותר באחוז הנשים בסגל הם בין מרצה בכיר לפרופ' ומשם לעלייה לדרגת פרופ' מן המניין. אלו הדרגות הבכירות ביותר בסגל האקדמי והמעבר אליהן הוא המשמעותי ביותר בקידום המקצועי האקדמי. לפיכך, ניתן לראות את הטבלה כמחולקת לשתי דרגות עיקריות - מרצה ופרופ'. המסננת הקשה ביותר למעבר לנשים היא בין שתי דרגות אלו. אחוז הנשים במעבר בניהן יורד במחצית וחלק ניכר של הנשים לא עובר בניהן בעוד אחוז הגברים עולה ככל שהדירוג המקצועי האקדמי עולה (אחוז הנשים בדרגות הפרופ' נמוך ביותר).

בעוד בדרגות המרצה אחוז הנשים גבוה יחסית ובין דרגת מרצה למרצה בכיר אין פער גדול הפערים בין דרגת מרצה בכיר לפרופ' ולדרגת פרופ' מן המניין משמעותיים (בערך פי שניים).

4.5 נשים בחינוך הגופני¹⁵

מצע לפעולה ביג'ין

- פיתוח תוכניות לימודים לקידום נשים בספורט ואתלטיקה כולל אימון אדמיניסטרציה ועוד.

בישראל הוקמו שתי ועדות ציבוריות, שהוקמו על מנת לבחון את מצב הנשים בספורט בישראל, ועדות אלו המליצו על שינוי במבנה ותקצוב הספורט בישראל. בשנת 1994 הוקמה היחידה לקידום נשים בספורט. בין מטרות היחידה: גיוס והכשרת נשים לעמדות מפתח בין מקבלי ההחלטות בארגוני הספורט השונים, הבטחת הקצאה שוויונית של משאבים לספורט נשים

¹⁴ שם, עמ' 43.

¹⁵ נתוני פרק זה התקבלו ממנהל הספורט, המחלקה לספורט נשים וספורט עממי, במשרד המדע התרבות והספורט בתאריך 18.3.2001.

וגברים. הרחבת המודעות והגישה של מעצבי מדיניות והתקשורת לספורט נשים, פיתוח הפעילות הגופנית בקרב נשים בכל שכבות האוכלוסייה.

במקביל הוקמה התאחדות ספורט בתי הספר, אשר שמה לה למטרה פיתוח תשתית רחבה בקרב ילדות וילדים בספורט. בתקנון ההתאחדות ישנה תקנה, אשר מחייבת הפעלת קבוצה תחרותית אחת לתלמידים ואחת לתלמידות. מועדון ספורט לא יקבל הכרה אם לא יעמוד בתנאי זה. הדבר הביא להקמת קבוצות ספורט רבות לתלמידות (ראה טבלה). בנוסף פותחו תוכניות ייחודיות לטיפול נערות וילדות בספורט תחרותי.

מספר הקבוצות של תלמידים ותלמידות במסגרת התאחדות ספורט בתי הספר

תש"ס	תשנ"ח	תשנ"ה	
483	461	314	תלמידים
582	547	271	תלמידות

נראה מהטבלה כי ישנה התקדמות משמעותית באיזון בין מספר קבוצות התלמידים לקבוצות התלמידות. מספר קבוצות התלמידות אף עלה על מספר קבוצות התלמידים והוא במגמת עליה והגדלת הפער בין קבוצות התלמידות לקבוצות התלמידים. בתחום זה השיגה התאחדות הספורט בבתי הספר את המטרה אליה שאפה תוכנית ביג'ין ואף יותר מכך.

שיעור נשים בספורט באחוזים

ספורטאים	מאמנים	תפקיד בוועדים והנהלות	
20	-----	8	1994
24	10	10	1998

מהטבלה נראה כי חלה התקדמות מסוימת בשילוב נשים בספורט בישראל בין השנים 98-94 אך הדרך לשוויון ארוכה עדיין. הנשים מהוות פחות מרבע מסך האנשים הפעילים בתחום בכל הדרגות מספורטאים פעילים ועד להנהלה.

להלן מספר השגים עיקריים מתוך אלו שאליהם הגיעו תוכניות קידום ספורט הנשים בישראל בין השנים 1995 – 2000 :

1995

1. ועדת בן – דרור קבעה קריטריונים חדשים ושוויוניים בין נשים וגברים, לתקצוב כספי המועצה להסדר ההימורים בספורט.
2. הוכנסו שינויים בתקנון האיגודים העצמאיים ולפיהם לפחות אישה אחת חייבת לכהן בהנהלת כל איגוד. (ראוי לציין כי לא כל האיגודים ממלאים אחר התקנון)
3. הפעלת קורסים לנשים בנושא פיתוח מנהיגות בקרב נשים בספורט.

1996

1. הוקמו ועדות נשים במספר איגודים כגון : כדור – סל, ג'ודו, וטניס.
2. הוקמה ועדה רפואית מיוחדת לטיפול בצרכים השונים של נשים העוסקות בספורט בכל הרמות.

1997

1. הוקמו נבחרות לאומיות בכדורגל לנשים ולנערות.
2. הוקמה העמותה לנשים בספורט בישראל.

1998

1. חל שינוי באחוז הנשים בהנהלות האיגודים – בוועד האולימפי הישראלי 15% אחוזים (בעבר 5%) במספר איגודים נוספים ישנה נציגה אחת או שתיים אך בחלק מהאיגודים אין כלל נציגה.
2. הוקמה ליגת נשים בכדורגל.

2000

1. נוסד פרויקט לאומי בכדורעף נשים.
2. ייצוג בכנסים בין – לאומיים בתחום ספורט הנשים ברמה העולמית וברמה האירופאית.

4.6 פיתוח תוכניות לימודים שוויוניות¹⁶

מצע לפעולה ביג'ין

- **פיתוח ספרי לימוד נטולי סטריאוטיפים מיניים בכל רמות הלימוד.**
אגף תוכניות לימודים במשרד החינוך והיחידה לאישור ספרים מקפידים על סוגייה זו. אולם ישנם מקרים בהם מוסדות חינוך משתמשים בספרים שלא אושרו על ידי היחידה לאישור ספרים.
- **פיתוח תוכניות לימודים ואמצעי עזר למורים המעלים את המודעות לשוויון בין המינים.**
אין תוכנית לימודית מיוחדת לנושא שוויון בין המינים. אך יש הקפדה על התייחסות מתאימה בכל מקצועות וספרי הלימוד.
- **פיתוח תוכניות לימודים בהכשרת מורים המעלים למודעותם את תפקידם בתהליך החינוכי ומתן כלים לימודיים בעלי רגישות מגדרית.**
א. בימים אלו נמצא בתהליך פיתוח מדריך לעובדי הוראה, בנושא שוויון בין המינים בו יוצעו יעדים, עקרונות והמלצות ליישום במוסדות החינוך.
ב. במקביל מתקיימות השתלמויות רבות בכל רחבי הארץ לכל רמות הגיל, כולל במכללות, להעלאת המודעות ליצירת שינוי וליישום חינוכי הן בהווה הבית ספרית, באקלים החינוכי, בדרכי ההוראה ובתכני הלימוד.
ג. אגף המכללות והממונה על השוויון בין המינים בחינוך מעודדים מכללות ליחד זמן לימוד בנושא בתוכנית הלימודים. מספר המכללות הלוקחות חלק בתוכנית הולך וגדל.
- **פיתוח תוכניות לימודים המעודדות מנהיגות נשים בבית הספר וכאזרחיות.**
לקראת שנת הלימודים תשס"ב יפתחו במספר בתי ספר על יסודיים קבוצות מנהיגות לבנות כיתות י'.
- **פיתוח תוכניות לימודים ומידע בשיתוף תקשורת ההמונים, המעבירות מסר של חשיבות אי האפליה בין המינים.**

¹⁶ דף מידע מהממונה על השוויון בין המינים בחינוך הגבי מרים שכטר. 19.3.2001.

בהשתלמויות לעובדי הוראה אנו עוסקים ביחידה של צפייה ביקורתית בכלי התקשורת ובפרסומות ומודעות לאפליה/ אי אפליה בין המינים.

- **פיתוח תוכניות לימודים על זכויות אדם המכילות בין היתר שוויון בין המינים.**
כיום נלמדים נושאי השוויון בין המינים ומעמד האישה כחלק מהיחידה בנושא זכויות אדם במקצוע האזרחות. כמו כן מתקיים דיון לגבי הרחבת נושא השוויון בין המינים במסגרת לימודי זכויות אדם.

5. נשים במערכת הפוליטית הרשמית בישראל – תמונת מצב

5.1 נשים בכנסת

נשים נבחרות לכנסת מספרים מוחלטים ואחוזים כנסות 1-15¹⁷

מס' כנסת	שנת בחירות	מס' נבחרות	אחוז נבחרות
1	1949	11	9.1
2	1951	11	9.1
3	1955	11	9.1
4	1959	9	7.5
5	1961	10	8.3
6	1965	9	7.5
7	1969	8	6.6
8	1973	8	6.6
9	1977	8	6.6
10	1981	9	7.5
11	1984	9	7.5
12	1988	*7	5.8
13	1992	11	9.1
14	1996	9	7.5
15	1999	15	12.5

*שנה לאחר הבחירות לכנסת ה – 12 נוספה חברת כנסת אחת.

מן הלוח נראה כי מקום המדינה ועד היום בכל הכנסות אחוז הנשים בכנסת היה נמוך באופן משמעותי ממספר הגברים. אחוז הנשים היה גבוה יחסית בשלושת הכנסות הראשונות ולאחריהן חלה ירידה בייצוג הנשים בכנסת. מספר הנשים בכנסת הנוכחית הוא הגבוה ביותר מכל הכנסות שקדמו לה ועלה בפעם הראשונה מעל לעשרה אחוזים.

¹⁷ גדעון דורון, דניאלה שנקר- שרק. מחנ"ת לייצוג – נשים בפוליטיקה; הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל – אביב, 1998, עמ' 54.

נשים נבחרות לכנסת לפי מיקום על מפת המפלגות כנסות 1-15¹⁸

סה"כ	מפלגות השמאל	מפלגות הימין והמרכז	מס' כנסת
11	8	3	1
11	8	3	2
11	10	2	3
9	7	2	4
10	7	3	5
9	7	2	6
8	6	2	7
8	9	1	8
8	5	3	9
9	5	3	10
9	7	3	11
*7	5	2	12
11	8	3	13
9	6	3	*14
15	6	9	15*

* מפלגות ישראל בעליה ושינוי הוכללו בקטגוריה מפלגות ימין ומרכז.

מן הלוח נראה כי מלבד בכנסת הנוכחית, בה רוב הנשים בכנסת משתייכות למפלגות המרכז והימין, באופן מסורתי רוב הנשים שכיהנו כחברות כנסת השתייכו למפלגות השמאל. עד הכנסת ה-15 מספר הנשים במפלגות הימין המרכז לא עלה על שלוש אך מספרן הושלש והגיע לתשע במעבר מהכנסת ה-14.

¹⁸ A Decade of Progress – The Israeli National Report to the Fourth World Conference on Women – Beijing – 1995; Table 10 p. 54.

הנתונים על הכנסות ה-14 וה-15 נלקחו מאתר הכנסת – www.knesset.gov.il

5.2 נשים ברשויות המקומיות

ייצוג נשים ברשויות המקומיות¹⁹

1998	1993	שנה
2,363	1,396	סך כל הנבחרים
240	153	מספר נשים נבחרות
10.2	10.9	אחוז נשים מכלל הנבחרים
170	106	מספר המועצות בהן התקיימו בחירות
97	73	מספר מועצות בהן כיהנו נשים
57.1	67.9	אחוז המועצות בהן כיהנו נשים
2.47	2.1	ממוצע נבחרות למועצה*

* ממוצע של נשים נבחרות למועצה שכבר מכהנות בה נשים.

בין מערכות הבחירות לרשויות המקומיות של שנת 1993 לשנת 1998 עלה מספר הנשים הנבחרות אך במקביל עלה סך כל הנבחרים ומספר הרשויות המקומיות בהן נערכו בחירות. לכן ניתן לראות כי אחוז הנשים הנבחרות מכלל הנבחרים לכנסת ירד למעשה במעט בבחירות '98 לעומת בחירות '93. בהתאם, למרות שמספר המועצות בהן כיהנו נשים עלה מ 1993 לשנת 1998, אחוז המועצות המקומיות בהן כיהנו נשים ירד באופן משמעותי (כ - 10 אחוזים בקירוב).

¹⁹ חנה הרצוג, רובי נתנזון, אירנה קוגן. נשים נבחרות לרשויות המקומיות – בחירות 1998; המכון הישראלי למחקר כלכלי וחברתי, תל - אביב מרץ 1999, נתונים מתוך לוח 1 עמ' 5.

התפלגות באחוזים של נבחרות לרשויות המקומיות על – פי גושים מפלגתיים²⁰

1998	שנות ה-80	המפלגה או הרשימה
43	28.5	רשימות עצמאיות ועל מפלגתיות
10	19	ליכוד(חירות)
17	44	מפלגת העבודה
12	-	רצ – שינוי – מרץ
8	7	ישראל בעליה
2	-	רשימות עולים
-	-	ציונים כלליים
2	-	רשימות דתיות
3	0.5	רשימות צעירים
1	-	גשר
-	-	קומוניסטים
-	0.5	רשימות נשים
-	0.5	רפ"י
-	-	בחירות אישיות
0.5	-	ירוקים
0.5	-	גימלים
1	-	מפלגות ערביות
100	100	סך הכל

השינוי הבולט ביותר בין שנות ה-80 לבחירות בשנת 1998 הוא העליה החדה בנשים שנבחרו ברשימות עצמאיות, מ 28.5% ל 43%. הירידה המשמעותית ביותר הייתה במפלגת העבודה מ 44% ל – 17%. במקביל חלה גם ירידה משמעותית בייצוג נשים במפלגת הליכוד שהייתה בעלת ייצוג נשים נמוך באופן משמעותי בהשוואה למפלגת עבודה גם בשנות ה-80. בין שנות ה-80 לבחירות בשנת 1998 נעלמו מהמפה הפוליטית של הרשויות המקומיות שתי מפלגות (רשימות נשים ורפ"י) והופיעו שבע רשימות קטנות חדשות.

²⁰ שם. לוח 2 עמ' 7.

ייצוג נשים בממשלה²¹

מס' סגניות שרים	מס' נשים בממשלה	מס' ממשלה
0	1	12 – 1
0	0	13
0	*1	17– 14
0	0	18
1	1	19
1	1	20
1	0	21
0	1	22
0	0	23
1	0	24
1	2	25
1	2	26
0	1	27
1	2	28
2	3	29

* בממשלות 14 – 16 ראש הממשלה.

ככלל בישראל מספר הנשים בממשלה נמוך מאד ואף לעיתים נשים נעדרו לחלוטין מהממשלה. בממשלה הנוכחית מכהנות שלוש שרות ושתי סגניות שרים. המספר הרב ביותר של נשים בממשלה, הן שרות והן סגניות, מקום המדינה ועד היום. יש לציין כי ממשלה זו היא מהגדולות בתולדות המדינה אך הממשלה שהוקמה לאחר בחירות 1988 מנתה גם היא 26 שרים ולא מונתה בה אף אישה לתפקיד שר.

²¹ הנתונים מתוך אתר הכנסת – www.knesset.gov.il

6. סיכום

ככלל תכונת המגדר מהווה חסם בייצוג נשים בפוליטיקה ובכך ישנה פגיעה בעיקרון הדמוקרטי של ייצוגיות. בישראל קיים אי שוויון בולט בהשתתפות נשים במערכת הפוליטית הרשמית. בכנסת הפער בין מספר הנשים לגברים גדול והנשים היוו תמיד מיעוט קטן בקרב חברי הכנסת. בממשלות ישראל ייצוג הנשים קטן עוד יותר לעיתים לא היה כלל ייצוג נשים. ראוי לציין כי הממשלה הנוכחית היא בעלת ייצוג הנשים הגבוה ביותר מקום המדינה (בממשלה הנוכחית מכהנות שלוש נשים בתפקידי שר ושתיים בתפקיד סגניות שרים). ברשויות המקומיות הנשים היוו מאז ומתמיד מיעוט ולמרות עליה במספר הנשים הנבחרות אחוז הנשים ירד בין שנות ה-80 לסוף שנות ה-90. ככלל בכנסת, רוב הנשים הגיעו ממפלגות השמאל ולגבי הרשויות המקומיות השינוי המשמעותי ביותר הוא היחלשות המפלגות הגדולות. שינוי זה אפשר את עליית כוחן של המפלגות העצמאיות. ייתכן והדבר סייע לעליית מספר הנשים הנבחרות ברשויות המקומיות מאחר וקרוב למחצית מהנשים בבחירות 1998 משתייכות למפלגות עצמאיות.

חלק מההסברים לתת – ייצוג הנשים בפוליטיקה טוענים כי החינוך הינו גורם כבד משקל במצב הקיים ובהנצחתו. בבחינת התקדמות השוויון בין המינים בחינוך על בסיס מצע הפעולה בביגין ניתן לומר כי באופן כללי משנת פרסום התוכנית בשנת 1995 השתפר המצב בישראל, על אף מספר היבטים שנשארו עדיין ללא התקדמות משמעותית.

בתחום ההשכלה היסודית מספר התלמידות גבוה ובהשכלה הגבוהה אף עולה מספר הסטודנטיות על מספר הסטודנטים ובין השנים תשנ"ה לתשנ"ט השתפר המצב. אולם בחינוך היסודי לא נסגר הפער בין התלמידים לתלמידות ובהשכלה הגבוהה במקצועות בהם הייתה דומיננטיות של גברים היא נשמרה.

בסגל האקדמי עלה אמנם אחוז הנשים מאמצע שנות ה-90 אך הן מיעוט בכל דרגה ומקצוע באקדמיה.

משנת 1994, עת קמה היחידה לקידום נשים בספורט, חל קידום משמעותי במצב הנשים בספורט. בספורט בבתי הספר קבוצות התלמידות בשנת 1998 הן הרוב לאחר שבשנת 1994 הן הוו עדיין מיעוט, כמו כן הובטח שוויון בתקצוב נשים בספורט. אולם הנשים הן עדיין מיעוט בקרב הספורטאים, המאמנים, והנהלות הספורט.

בתוכניות הלימודים ישנה הקפדה על פיתוח ספרים ותוכניות לימודים המעלים למודעות את נושא השוויון בין המינים ופיתוח מנהיגות לנשים.

7. מקורות

ספרים

1. דורון גדעון, דניאלה שנקר-שרק. מחנכות לייצוג נשים בפוליטיקה, הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל אביב, 1998.
2. הרצוג, חנה. "נשים בפוליטיקה ופוליטיקה של נשים"; בתוך: מין מגדר ופוליטיקה, עורך: גיורא רוזן, הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל אביב, 1999.
3. למדן, אראלה. "ג'נדר במערכת החינוך והבניית עולם העבודה"; בתוך: נשים - הכוח העולה, עורכת: ח"כ ענת מאור, ספריית פועלים: קיבוץ דליה.
4. קליין, אסתר. "תהליכים של הבניית מגדר בבית הספר"; בתוך: מיניות ומגדר בחינוך, בעריכת: שמחה שלונסקי, בית הספר לחינוך והוצאת רמות אוני תל-אביב, 2000.

מאמרים

1. הרשקוביץ, שלמה. "נשים בסגל הבכיר באוניברסיטאות"; אקדמיה, יוני 2000.
- 1997.
2. הרצוג חנה, רובי נתנון, אירנה קוגן. נשים נבחרות לרשויות המקומיות – בחירות 1998; המכון הישראלי למחקר כלכלי וחברתי, תל אביב מרץ 1999.

אתרי אינטרנט

1. אתר הכנסת - www.knesset.gov.il.
2. אתר האיגוד הבין – פרלמנטרי – www.ipu.org.
3. אתר האו"ם – www.un.org.

מסמכים

1. A Decade of Progress – The Israeli National Report to the Fourth World Conference on Women – Beijing – 1995.
2. Inter – Parliamentary Union – Geneva 1999 - Participation of Women in Political Life, Series " Reports and Documents" No. 35.
3. דף מידע ממנהל הספורט, המחלקה לספורט נשים וספורט עממי, במשרד המדע התרבות והספורט התקבל בתאריך 18.3.2001.
4. דף מידע משרד החינוך הממונה על השוויון בין המינים – 19.3.2001.